

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS SAVAITRAŠTIS

* 2017 m. rugpjūčio 25 d. *

Būkim stiprūs kaip ąžuolai

Rugpjūčio 23-ioji ypatinga dienaistorine prasme. Diena, kai prasidėjo vienas juodžiausią istorijos laikotarpį netik Baltijos šalims, bet ir visam pasauliui. Galima sunaikinti žmones, tačiau neįmanoma nugalėti laisvę mylinčios tautos. Galima trumpam suklastoti istoriją, tačiau tiesa niekada neišyksta – ji gyva žmonių atmintyje.

Išlikote, kad liudytute tiesą

Šios dienos išvakarėse, sukiesti Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos Kauno filialo ir LPKTS tarybos pirmininkės Vincės Vaidevutės Margevičienės, LPKTS salėje prisiminėme ir paminėjome 1939 metų rugpjūčio 23-iąją, kai fašizmas ir komunizmas susivienijo prieš žmoniją ir atvėrė vartus Antrajam pasauliniam karui. Karui, kuris, istorikų teigimu, nusinešė apie 44 milijonus gyvybių.

Kyla klausimas, kuris iš dviejų šių didžiųjų 20 amžiaus blogių buvo didesnis – komunizmas ar fašizmas, tačiau tada jie buvo išvien – prieš demokratiją ir žmogiškumą. 1939 metais du žymiausi nusikaltėliai – Stalinas ir Hitleris ir jų parankiniai Molotovas ir Ribentropas padalijo vidurio Europą, o paktas ir jo slaptieji protokolai numatė tokį valstybių, kaip Lietuva, visišką sunaikinimą. Jiems nepasisekė – išgyvenome Irkutske, Vorkutoje, Magadanu ir Kazachstano lageriuose, sugrižome nuo Laptevų jūros...

Ilgai slėpti dokumentai išvydo dienos šviesą, Lietuva nuėjo ilgą kančių, kovų ir išbandymų kelią, prarado daugybę geriausiuju ir darbščiausiuju, tačiau tremtis ir sovietiniai gulagai išugdė nuostabius žmones, savo Tėvynės patriotus, kurie, liudydami istoriją, savo išgyvenimais perteikia mums, jaunesniams, savo patirtį, tarsi įspėdami, kad visa tai nepasikartotų.

Svarbi prieistorė

Renginio metu profesorius Valdas Rakutis išsamiai apžvelgė Molotovo-Ribentropo pakto pasirašymo priešistorę. Kada galima ižvelgti sąmokslo pradžią? V. Rakutis aiškino, kad tai prasidėjo seniai, dar 1717 metais: „Šaknys siekia Rusijos imperijos laikus. Reikia pasižūrėti Petro Pirmojo testamentą ir pamatyse, kad ten surašyta daug dalykų, kurie šiuo metu ir vykdomi. Kai didžiosios valstybės pastebi Vokietijos ir Rusijos ekonominį bendradarbiavimą, mano, kad viskas čia gerai, bet karinis bendradarbiavimas – nelabai... Vakarų valstybės leido Hitleriui augti. Jei iš pradžių nėkas juo netikėjo: juk jis – beprotis, tai vėliau išsipildydavo, ką jis kalbėdavo. Ir dalis žmonių pradėjo juo tikėti“. Anot profesoriaus, protokolas – mir-

ties nuosprendis Lietuvai ir kitoms Baltijos šalims.

Daug įdomių faktų, datų, ižvalgų pažérė V. Rakutis. Daugeliui žinios buvo žinomos, tačiau pilna LPKTS buveinės salė su dideliu susidomėjimu klausėsi jo paskaitos. Istorinę popietę pagyvino tremtinių choro „Ilgesys“ koncertas. Jo vadovė Bronė Paulavičienė Vyduuno, Kazio Bradūno, Antano Baranausko žodžiais skaitė eiles apie tėvynės meilę ir Lietuvos grožį ir linkėjo būti stipriems kaip ąžuolai.

Pagerbtai kryžiaus statytojai

Svarbus šios popietės momentas – buvo pagerbtai Tautos ir kančios kryžiaus tremtiniams E. Fryko gatvėje, Kaune, statytojai. LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė pirmiausia padėkojo V. V. Margevičienei už postūmį atliekant šį gražų ir reikalingą darbą – statymo darbai truputį užsiėsė. Valdybos pirmininkė R. Duobaitė-Bumbulienė ir tarybos pirmininkė V. V. Margevičienė kartu su LPKTS Kauno filialo pirmininku Juozu Savicku bei pavaduotoja Jūrate Antulevičiene gražiai padėkojo pagrindiniams talkininkams: prelatui Vytautui Vaičiūnui už kryžiaus pašventinimą, LR Seimo nariui Kazui Starkevičiui, Kauno miesto savivaldybės tarybos narui Remigijui Skilandžiui, už projektą – architektui Vaclovui Sakalauskui, aktoriui Egidijui Stancikui, Žaliakalnio seniūnijos seniūnui Broniui Girdauskui, seniūnaičiui Tomui Rakauskui, Panemunės senelių namų direktorei Aldonai Krinickienei, savanoriui Mindaugu Iškevičiui, „Ilgesio“ choro vadovams Mindaugu Šikšniui ir Bronei Paulavičienei, Kauno savivaldybės Kultūros paveldo vyr. specialistui Zenonui Girčiui ir UAB „Finansistas“ atstovui.

LPKTS salė šiuo metu puošia dailininko Vytauto Lagunavičiaus tapbos darbų paroda „Kristus ir jo mokiniai“. Pristatyti parodą pakviestas dailininkas kalbėjo: „Angelai kaip žmonės. Jie tarp mūsų. Jie kaip visuma mums kažką pasako. Džiaugiuosi, kad jie yra eksponuojami šioje salėje“.

Graži ir turinėga buvo LPKTS Kauno filialo suorganizuota popietė. Dėkingi LPKTS tarybos pirmininkei V. V. Margevičienei už pakviestą profesorių V. Rakutį, kurio dėka galėjome pasitikrinti istorijos žinias, kiti – išgirstikažką naujo. Užbaigčiau Stasio Santvaro žodžiai: „Džiaugsmai ir laimė, perteklius ir gerovę, didelė žydinti ateitis, jeigu tik mes nepavargsim ryžtingai kovoti ir dirbti, visada bus mūsų kilniausiu ir gražiausiu siiekimų šalis Lietuva“.

Audronė KAMINSKIENĖ
Autorės nuotraukos

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumerata priimama bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu www.prenumeruok.lt. Laikraštis išeina keturis kartus per mėnesį. Prenumeratos indeksas 0117. Kaina:
1 mėn. – 2,45, 3 mėn. – 7,34 Eur.

Istorija be „baltų dėmių“

SSRS sienos apsauga ir pabėgeliai iš Lietuvos 1945–1946 metais

1944–1945 metais Raudonoji armija, užėmusi Lietuvos teritoriją, toliau veržesi žygiuodama į Vakarus. Paskui ją sugrįžo sovietų valdžia, toliau tvirtinusi savajį režimą. Išorines SSRS sienas pradėjo saugoti NKVD pasienio kariuomenė. Akyliausiai pradėtas saugoti LSSR pasienio ruožas su Lenkija (kurios politinis likimas dar tebebuvo sprendžiamas), taip pat dar kurį laiką saugotas ruožas su Rytprūsiais, kol ne-išsiplendė šio krašto priskyrimo SSRS klausimas. Taip pat saugota Lietuvos pajūrio zona.

Sienų apsaugai suformuota NKVD (nuo 1946 metų kovo vadinosi MVD) pasienio kariuomenės Lietuvos apygarda (valdybos vadas gen. mjr. Michailas Byčkovskis). O 1949–1953 metais pasienio kontrolė perduota į MGB rankas. 1946 metų balandį SSRS išorines sienas Lietuvos teritorijoje saugojo 23, 94, 95, 97, 113, 115 pasienio būriai. Pasienio būrys galėjo būti įvairios struktūros, neturėti nuolatinio tarnaujančių skaičiaus. Dažniausiai būrys buvo dalijamas į komendantūras, šios atitinkamai į užkardas. O bendras skaičius galėjo siekti vidutiniškai 1000 karių.

Vadovybės įsakymai nurodė pasienio būriams saugoti sieną, neleisti jos kirsti „antisovietiniams elementams“ iš Lietuvos ir sulaikyti iš užsienio praveržusius „šnipus, diversantus, teroristus, kontrabandininkus ir kitus sienos pažeidėjus“, palaikyti pasienio režimą, laiku išaiškinti ir ryžtingai nutraukti grupių ir atskirų asmenų antisovietinę veiklą. 1941 metų SSRS NKVD ir NKGB įsakymas, kuris Lietuvoje įgyvendintas po karo, numatė bendradarbiavimą tarp pasienio apsaugos pada-

linių ir NKVD bei NKGB apskričių skyrių (konkrečiai Lietuvos atveju – Kretingos, Klaipėdos, Vilkaviškio, Lazdiju, Marijampolės, Kauno). Įsakymas įpareigojo vieni kitus informuoti apie konkretių asmenų „emigracines nuotaikas“, kontaktuoti dėl operatyvių priemonių taikymo klausimų pasienio ruože. MVD ir MGB miestų skyriai ir valsčių poskyriai, veikdami 7,5 kilometro atstumu nuo sienos, turėjo derinti savo numatomas operatyvinės priemones (areštus, kratas, verbavimus) su pasienio būriais, kad nesutrikdytų pastarųjų vykdomą agentūrinį tyrimą, savo ruožtu pasienio būriai turėjo derinti veiksmus, vykdomus toliau nei 7,5 kilometro atstumu nuo sienos. Išimtis buvo kuomet reikėjo gaudyti sienos pažeidėjus, nes tam reikėjo greitos reakcijos. MVD ir MGB skyriai ir poskyriai sulaikytus sienos pažeidėjus iš karto turėjo perduoti pasienio būriams, o šie, sulaikę pažeidėjus, po ne vėliau kaip 10 dienų filtracijos turėjo perduoti juos saugumo apskričių skyriams. O pasieniečių sulaikyti „šnipai, diversantai, teroristai“, kurų ryšiai buvo ne pasienio zonoje, turėjo būti perduoti MGB. Išimtis taikta, kai pasienio būriai siekė juos užverbuoti, bet ir tai turėjo būti derinta su teritoriniai saugumo padaliniais. Tokie įsakymai rodo, kaip turėjo veikti represinė struktūra prieš asmenis, bandančius ar turinčius ketinimą pabėgti.

Sienos pažeidėjus gaudydavo pasieniečių patruliai, sekti naudotas agentūrinis aparatas. Sausumos sienos apsauga nuolat stiprinta, pasitelkiant techninės priemones, apsaugos zonas ir pan. Neatsilikta saugant Baltijos jūros pa-

krantę. 1947 metais Pabaltijo jūrų baseino apsauga padidinta 17 laivų, o iš viso saugojo 54 pasieniečių laivai. Lietuviai perplaukimai dažnai vyko 1943–1944 metais, kuomet antinacinis pogrindis bandė susisiekti su Švedija. Sovietų pasieniečiai beveik užkarto kelią tokiems prasiveržimams. O saugumas suimdavo žmonės, kurie tokius žygius atliko minimais metais. Pavyzdžiu, 1945 metų gruodį agentų „Rybak“ ir „Smelyj“ duomenimis, MGB suėmė Edvardą Strikauską, kuris, saugumo duomenimis, 1944 metų rugpjūčių išvyko į Švediją. Ten susisiekė su Lietuvos atstovybės sekretoriumi V. Žilinsku, pastarojo pasiūlymu 1944 metų spalį kateriu grįžo į Lietuvą, turėdamas tikslą susisiekti su pogrindžio dalyviu Rinkevičiumi, įteiki tišfrus ir kodus, bet, bégant nuo vokiečių katerio, paskandino siūstuvą.

Nuo 1944 metų pasieniečiai sulaikyavo žmones, bandančius keliauti į Lenkiją ar iš jos, taip pat keliaujančius į Rytprūsius, nes, kaip minėta, 1945 metais sieną dar saugota. Pasieniečiai nuolat buvo sulaikomi vokiečių karo belaisviai ir sovietų armijos dezertyrai, tarp jų pasitaikė ir lietuvių.

Pasieniečiai skirstė sienų pažeidėjus pagal kategorijas: kaip „ieškant georesnių gyvenimo sąlygų“, „dėl pasimatymo su giminėmis“, „sugrįželiai į ankstesnes gyvenimo vietas“. Iš tikrujų žmonės galėjo paprasčiausiai paklysti ar pakliūti prie sienos dėl kažkokiu atsitiktiniu priežasciu (nors, kita vertus, sulaikytieji galėjo tuo prisidėti taip teisintis).

Pasitaikė ir politinio pobūdžio pabėgelių. 1946 metų rugsėjo 25 dieną su-

laikytas G. Šumakaris (?) papasakojo, kad ketino išvykti į Lenkiją, vėliau į Ameriką, per kratą pas jį rasta 8 rubliai. Žmonės bandė bėgti, tik klausimas – kiek tai buvo realu įgyvendinti.

Sulaikytų žmonių likimai įvairūs: vieni išsisukdavo, kiti nuteisti, dar kiti verbuoti, kad sektų kitus, siekiančius nelegaliai kirsti sieną. Stai pasieniečiai užverbuotas agentas „Bulavka“, kuris, vykdymas užduotį, 1945 metų rugpjūčio 25 dieną išvyko į Lenkijos sieną. Čia susitiko su broliu ir pervedė jį per sieną į sovietų pusę, kur pasieniečiai jį užverbavo.

Iš SSRS bandė išsiveržti ne tik lietuviai. Į užsienių mėgino bėgti žydai, ypač tie, kurie turėjo ketinimą išvykti į Palestiną. 1946 metų vasario 2 dieną sulaikyti 8 žydai ir vairuotojas ukrainietis, o 17 dieną žydų grupė iš 8 žmonių. Į Lenkiją stengėsi patekti ir vietos lenkai.

Įsitvirtinlus socialistiniams režimui Lenkijoje ir stiprinant sienos apsaugą, padidėjo vis sudėtingiai pabėgti, sėkminges sienos kirtimų užfiksudavo retai, nes ir sienos perkirtimas nieko negalėjo garantuoti. Lenkijos valdžia, sulaikius pabėgelių, grąžindavo jį į Sovietų sąjungą. O pasiekti Vakarų valstybės buvo neįmanoma. Bet tai neatbaidė kai kurių pasiryžėlių, net tų, kurie bandė perplaukti jūrą. Stai 1949 metais MGB suėmė 11 žmonių, kuriuos įtarė ketinant motorine valtimi pabėgti į Švediją. Tie asmenys palaikė ryšius su partizanais, gamino jiems dokumentus, teikė paramą. Pasienio būriai ne tik saugojo sienas, gaudė pabėgelius, bet ir gana aktyviai kovojo prieš partizanus ir pogrindžio dalyvius. Kita tema būtų – partizanų prasiveržimai per sieną.

Dr. Darius JUODIS

Pasirašyta LŠS ir LPKTS bendradarbiavimo sutartis

1988 metais pakilusi tautinio Atgimimo banga pažadino mūsų tautą iš sovietinio sąstingio ir sužadino viltis kovoti dėl Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo. Sąmoningų Lietuvos žmonių iniciatyva ėmė steigtis tautinės organizacijos, kurios savo eikla siekė pagreitinti Nepriklausomybės atkūrimo kelio procesą. Netrukus po Lietuvos Persitarkymo Sajūdžio įsteigimo, mūsų šalyje ēmė kurtis (ar buvo atkurtos) vienuomeninės organizacijos, kai kurios iš jų vėliau tapo politinėmis jėgomis.

Tarp pirmųjų tokijų organizacijų buvo „Tremtinio“ klubas (ikurtas 1988 metų rugpjūčio 26 dieną, vėliau tapęs Lietuvos politinių kalinių ir tremtiniių sąjunga), savo organizacijos gretose suvienijęs buvusius sovietinių lagerių ir kalėjimų politinius kalinius ir tremtinius.

1989 metų gegužės 12 dieną įsisteigus Lietuvos šaulių sąjungos (LŠS) atkūrimo iniciatyvinei grupei, prasidėjo šaulių ir buvusių politinių kalinių ir tremtiniių bendradarbiavimas Lietuvos labui ir tautos gerovei. Norėčiau atversi atgal istorijos puslapius ir prisiminti mūsų bendro darbo pradžią.

Būtina paminėti, kad į Šaulių sąjungos atkūrimo iniciatyvinę grupę vienas pirmųjų išstojo Lietuvos partizanas, politinis kalinas Juozas Armonaitis-Triu-

pas ir buvo labai aktyvus. Beje, pirmieji posėdžiai vyko „Tremtinio“ klubo (tuomet klubas buvo įsikūręs K. Doneių gatvėje) patalpose. Atskuriant Šaulių sąjungos rinktinėms, kuopoms ir būriams, pirmose gretose vėl matome buvusius tarpukario Lietuvos šaulius, pokario partizanus, politinius kalinius ir tremtinius. Kaip pavyzdį noriu paminėti, tai: partizanas, buvęs politinis kalinas Vytautas Bastys – Vilniaus šaulių rinktinės iniciatyvinės grupės narys, tarpukario Lietuvos šaulys, tremtinys, dim. mjr. Vincas Urbonavičius – vienas iš Marijampolės šaulių rinktinės atkūrėjų, politinis kalinas Algirdas Kamantauskas atkūrė Radviliškio šaulių kuopą, tremtiniai Antanas Daugėla ir Pranas Alčauskas – Gargždų šaulių būrio atkūrėjai, partizanas, tremtinys Adomas Bunevičius atkūrė Varėnos šaulių būrių, kelmietis, tremtinys Juozas Kavaliauskas idėjas skleidė Kelmėje, tremtinio, Garbės šaulio Prano Daugnoros iniciatyva šauliai susibūrė Ariogaloje.

Galėčiau išvardyti dar keliolika buvusių politinių kalinių ir tremtinų, kurių aktyviai dalyvavo Šaulių sąjungos atkūrimo ir organizacijos stiprinimo veikloje. Nuo 1989 metų iki šiol abi sąjungos žengia kojon puoselėjant tautinę savimonę ir kultūrą, rūpinan-

tis jaunosis kartos pilietiškumo ir patriotiškumo ugdymu, Lietuvos istorijos atminimo jamžinimo darbuose, sovietinės okupacijos ir lietuvių tautos genocido padarinių likvidavimu ir istorinės tiesos skleidimu. Kartu padaryta daug gražių darbų. Prisiminkime 1989 metų liepos 28 dieną, kuomet „Tremtinio“ klubo pirmininko Audriaus Butkevičiaus iniciatyva iš Igarkos į Kėdainių karinį oro uostą buvo atskraidinti pirmieji lietuvių tremtiniai palaikai. Tarp aktyviausių talkininkų, pervežant palaikus į gimtasių vietas, buvo Šaulių sąjungos atkūrimo iniciatyvinės grupės nariai. Organizuojant pirmąjį (vėliau ir kitus) partizanų, politinių kalinių ir tremtinų sąskrydį (anksčiau vadinosi „Laisvės ugnis – ateities karmos“, dabar – „Su Lietuva širdy“) Dubysos slėnyje, Ariogaloje (tuomet sąskrydžiams vadovavo Antanas Vizbaras) tarp organizatoriu ir pagrindinių rėmėjų vėl matome Šaulių sąjungą ir jos narius. Partizanų palaikų perlaidojimas, paminklų ir atminimo jamžinimo statinių atidengimo bei šventinimo ceremonijos taip pat neapsieina be šaulių dalyvavimo. Galima išvardyti ir daugiau bendradarbiavimo sąlyčių.

Siemet birželio 23 dieną Lietuvos Respublikos Seime įvykusioje konfe-

rencijoje „Lietuvos šaulių sąjunga prieš 20 metų ir šiandien: iššūkiai ir perspektyvos“, skirtoje Lietuvos šaulių sąjungos įstatymo priėmimo 20-mečiu, LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė sveikinimo kalboje pabrėžė: „27 metus trunkantis mūsų organizacijų bendradarbiavimas ateityje tėsis ir stiprės, nes esame žmonės, kuriuos vienija bendros vertybės ir tikslai...“ Liepos 5 dieną 27-ojo sąskrydžio „Su Lietuva širdy“ metu šis bendradarbiavimas buvo įteisintas Lietuvos šaulių ir Lietuvos politinių kalinių ir tremtiniių sąjungų bendradarbiavimo sutarties pasirašymu. Pasikeitus pasirašytomis sutartimis, LPKTS pirmininkas Gvidas Rutkauskas džiaugėsi, jog abi organizacijos eina valstybės nepriklausomybės stiprinimo ir žmonių gerovės kūrimo keliui, ir dabar bendromis jėgomis šis organizacijų įnašas mūsų valstybei bus dar svaresnis. Šaulių sąjungos vado pavadinėtojas ats. mjr. Žydrūnas Šadauskis sąskrydžio metu dėkojo Lietuvos partizanams, politiniams kaliniams ir tremtiniams už išsaugotą ir mums perduotą viltį gyventi laisviems ir ši viltis atvedė į 1990 metų kovo 11 dienos pergalę.

Laikėm, laikom ir laikysim frontą mūsų Tėvynės ir tautos labui!

Stasys IGNATAVIČIUS

Ivykiai, komentarai

Kas vadovauja Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetui?

Vyresniosios kartos žmonės dar žino, ką reiškia posakis „apgavo lyg mergą su trečiu vaiku“. Jaunesnioji karta – vargu bau. Todėl priminsiu – taip sakoma apie naivų (o gal ir kvailoką) žmogų, kurį vis kas nors apgauna, negana to, toje pačioje situacijoje. Mūsų dienomis šis posakis labai tiktų Lietuvos rinkėjams, vis nepataikantiems išsirinkti į valdžią tinkamiausiu žmonių. Laukdami „tautos gelbėtojo“ jie vis atiduoda savo balsus už kokius nors populistus, sekančius pasakas. Bet gyvenimas – ne pasaka, o mokėjimas sekti pasakas dar neparodo žmogaus sugebėjimo mąstyti valstybiškai. Kartais pagalvoji – ir kodėl tas ar anas pažįstamas konservatorius balsuoja už kokius nors „valstiečius“ ar „artistus“, nors jam ir išsilavinimo nestinga, ir politinės pažiūros susiformavusios? Paklaustas atsako – „kalbėjo protingai, maniau, bus tinkamas“. O tai, kad tavo partijos vadovai perspėjo apie populistų viliones, tau nepadėjo susiprotéti? Klausimas taip ir lieka retorinis. Tad nesuprasi, kas lemia tokį, atrodytų, vienminčių nestabilumą?

Ar tik nebus čia kalta dažno lietuvių yda – prisitaikelišumas? Arba – dar blogiau – minios sindromas, kuriam pasipriešinti labai sunku? Todėl netrunka praeiti keli mėnesiai po eilinių Seimo rinkimų ir ateina didysis nusivylimas. Deja, bet visuomet kažkam vėliau tenka sumokėti už lengvatikystę. Tas „kažkas“ – mes visi.

Pastarosiomis dienomis ilgai lauktos vasaros proveržis atitraukė žmonių dėmesį nuo polinių ivykių ne tik šalyje, bet ir pasaulyje. O jų apstu, ir jie – ne eiliniai. Tai Šiaurės Korėjos branduoliniai bandymai, neramumai JAV, tapę tarsi antruoju 1861–1865 metais vykusio pilietinio karo tėsiniu, ir teroristinis išpuolis Barselonoje... Lietuvoje didesnio atgarsio nei politikos aktualiųs sulaukė skaudžios nelaimės, susijusios su vasaros malonumais: jūroje ir kūdrose skendo vaikai ir suaugusieji. Kaip teigė viena mokytoja, ši rudenį į mokyklą neateis ištisa klasė – tiek vaikų paskendo šiaisiai metais. Skaičius bai-sus, bet kur dingo žmonių atsakomy-

bės jausmas? Ar neatsakingumas jau nebe yda? Kai trūksta atsakomybės už savovaikus, neverta stebėtis neatsakin-gu požiūriu į politinį šalies gyvenimą.

Praejušią savaitę pasirodė įdomūs apklausų rezultatai – jeigu dabar vyktų Seimo rinkimai, už Tėvynės sajunga-Lietuvos krikščionis demokratus balsuotų daugiau žmonių nei už paskutinių Seimo rinkimų laimėtojus „vals-tiečius“ ir „žaliuosius“! Nežikėtina. (Bent jau nepamenu, kada paskutinį kartą per apklausas TS-LKD būtų išskelti į pirmąją vietą.) Nesvarstysim, kas lemia tokį apklausų rezultatą, bet aišku, kad R. Karbauskio valdomi „valstiečiai“ su S. Skvernelio Vyriausybė priešakyje vis neišplaukia iš skandalų ir prieštaringų sprendimų balos. Štai paskelbė kovą su alkoholizmu sveikatos ministras A. Veryga, bet visi matome, kad didesne nelaimė tapo ne girtuokliaivimas, bet (neduokdie!) paprasčiausias susirgimas – kad patektum pas gydytoją, turi praeiti ištisą „golgotą“. O sulažytais kaulais atvežtas į ligoninę gali valandų valandas laukti priėmimė! Bet prioritetas – alkoholis!

Kur kas didesnio dėmesio verta kita naujiena, kuri, tiesą sakant, nėra jau tokia „nauja“ – Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto (NSGK) pirmininkas Vytautas Bakas sužibėjo savo praeities veikla. Nepriminsiu, kad ponas Bakas buvo referendumo dėl žemės ūkio paskirties žemės nepardavimo užsieniečiams šalininkas, pasižymėjęs putiniškos propagandos ruporo internetinio portalo „ekspertai.eu“ vienais iš steigėjų. Kur kas paradoksaliau atrodo jo veikla einant Nacionalinio pareigūnų profesinių sąjungų susivienijimo (NPPSS) pirmininko pareigas. Žurnalistas Tomas Dapkus savo pa-skyroje „Facebook“ paviešino laišką, kurį tuometinis NPPSS pirmininkas V. Bakas nusiuntė Rusijos Federacijos pasiuntiniui. Apie ką tas laiškas?

2011 metų liepos 10 dienos laiške, pasiraštame V. Bako, kreipiamasi į Rusijos Federacijos ambasadorių su prašymu tarpinkauti dėl bedradarbiavimo su Rusijos pareigūnų profesinėmis sąjungomis. „Esame organizaci-

ja profesinių sąjungų, kurių nariai yra statutiniai pareigūnai, tarnaujantys vi-daus reikalų ir vyriausybinėse įstaigo-se“. Toliau aiškinama, jog ši organiza-cija įsteigta 2008 metais ir šiuo metu (tai yra 2011 metais) yra didžiausia lietuvių organizacija, vienijanti pareigūnus. Ivardyti ir nariai – tai penktadalis visų dirbančių statutinių pareigūnų: „Mūsų nariai dirba policijoje, valstybinės sienos apsaugos tarnyboje, Vyriausybės apsaugos departamento, Priešgaisrinės saugos ir gelbėjimo departamente, yra valstybės tarnautojai ir pataisos įstaigų darbuotojai.“ Paskui pateikia-ma priežastis, kodėl trukdomas ponas ambasadorius: paminėjęs neseniai Ru-sijoje atliktą policijos reformą, priim-tus svarbius įstatymus, laiško autorius rašo, kad „Lietuvoje taip pat vyksta pla-cios diskusijos dėl statutinių pareigū-nų tarnybos įstatymų pokyčių...“ ir bū-tu įdomu sužinoti „apie reformas jūsų šalyje – apie jos ištakas, pereinamajį lai-kotarpį ir problemas, su kuriomis su-sidūrė pareigūnai jūsų šalyje“. Laiške tikimasi, kad ambasadorius atsižvelgs į laiško autorių iniciatyvą ir suteiks in-formacijos apie analogiškas Rusijos pareigūnų profesines sąjungas, padės užmegzti tiesioginius ryšius su šių profesinių sąjungų lyderiais bei pareikš sa-vо asmeninę nuomonę ir rekomenda-cijas. „Tuo tikslu pareigūnų profesinių sąjungų lyderiams iš Jūsų šalies mes pasirengę organizuoti deramą sutiki-mą, supažindinti juos su mūsų organi-zacijos veikla ir pasidalinti patirtimi. Taip pat, esant būtinybei, mūsų orga-nizacijos lyderiai pasirengę atvykti į Jū-sų šalį. Esant reikalui mes pasirengę pateikti papildomą informaciją“, – pa-sirašo NPPSS pirmininkas V. Bakas.

Skaitai tokį laišką ir galvoji – ką apie jį pamanė Rusijos ambasadorius – žvalgybininkas? (Jei kas nežino, tai verta priminti, kad visose pasaulio šalyse Rusijos ambasadų darbuotojai vi-sų pirma yra šnipai.) Viena vertus, tai panašu į provokaciją (ir kodėl tiems lie-tuviamas taip parūpo susibroliauti su mūsų milicija... atsiprašau, policija?), kita vertus – juk tai tiesiog dovanėlė, norint sužinoti viską apie Lietuvos po-

liciją, Vyriausybės apsauga, pataisos įstaigų veiklą, priešgaisrinės ir gelbėjimo tarnybos galimybes, valstybės sie-nos apsaugos efektyvumą ir t. t.

O ką galvojolaiško autoriai (tiesos dē-lei, laiškų raše ne vienas Bakas)? Negijie-nežinojo, kad kas jau kas, bet Rusijos vi-daus reikalų ministerijos pareigūnai tikrāi palaiko putinizmo ideologiją ir Kremliaus politiką? Nežinojo, kad ambasadorius pirmiausia yra Rusijos žval-gybininkas? Kad galų gale sienos ap-saugia Rusijoje patikėta Federalinio saugumo tarnybų, kuri yra grynai žval-gybinė organizacija. Nežikėtina!

Anot T. Dapkaus, „V.Bakas prašo ryšio su Putino režimo represinių struktūrų atstovais ir vadovais ir kad jis ir kiti lyderiai pasiruošę vykti į Mask-vą.“ O dar paprasčiau kalbant – ieško-ma būdų, kaip parsiduoti...

Galima ginčytis, kad tai jau praeitis, kad neverta knaisiotis po šešerių metų senumo ivykius, juolab kad nežinome, kokią žalą Lietuvai galėjo padaryti to-ka „draugystė“ tarp Rusijos ir mūsų pareigūnų. Bet tai ne tas atvejis, mieli tautiečiai, kai viską galima nurašyti praeiciai! Juk kalbame apie žmogų, vadovaujančių vienai svarbiausių Seimo struktūrų – Nacionaliniam saugumo ir gynybos komitetui!

O kodėl anksčiau tylėjote? – paklaus tūlas tautietis. Nieko panašaus, bent jau TS-LKD tokiai atvejais netyl, tik bėda, kad kai jos atstovai prabyla apie įtartinus Lietuvos politikų ryšius su Putino režimu, kyla isteriskas juoko prie puolis „Rusai puola!“ Arba tie-siog nenorima prisiminti, kad perspē-jimų būta (ar jau tikrai pamiršome?) apie kai kurių profesinių sąjungų lyde-rių meilę Rusijai?

Beje, iš žiniasklaidos atstovų pasi-girdo priekaištų, kad, girdi, konserva-toriai kažkodėl ēmė ginti V. Baką. Na, tam irgi galima rasti logiškų pateisini-mų – kadangi iš dalies žinoma, kas per paukštis yra NSGK pirmininkas, tai jis niekur nedings iš po „padidinamojo stiklo“, o keisti pirmininką Rusijos karinių pajėgų manevrų „Zapad 2017“ išvakarė-se – ne pats tinkamiausias metas.

Gintaras MARKEVIČIUS

Prezidentė siūlo Seimui kelti atsakomybės už korupciją kartele

Rugpjūčio 21 dieną Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė į Seimo rudens sesijos darbotvarkę pasiūlė įtraukti įstatymu pataisas, kurių tikslas – toliau didinti skaidrumo ir atsakomybės reikalavimus, kad būtų efektyviau kovoja mažėjant korupciniams nusikaltimais ir mokesčių vengimu.

Mažinant šešėlinės ekonomikos lygi ir siekiant pažaboti korupciją, būtina riboti bet kurias nesąžiningos ir nes-kaidrios veiklos prielaidas. Griežtos atsakomybės privalo sulaukti visi neteisėto praturtėjimo atvejai.

Šalies vadovė inicijuoja Mokesčių adminitravimo įstatymo pataisas, kurių tikslas – pareikalauti adekva-cios mokesčinių atsakomybės iš visų mokesčių mokėtojų, kurių pajamų kil-mė yra neaiški ir kurios jie negali pa-

grįsti. Atitinkamai turi būti įvertinti ir piktybiškai kartojami mokesčinių pažeidimai.

Kitąmet Lietuva planuoja įstoti į Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizaciją (EBPO), ypatingą dė-mesį skiriančią ekonomikos skaidrumui ir kovai su korupcija. Rekomendacijose Lietuvai EBPO turėjo pastabų dėl per mažų baudų, ypač už korupcinius nusikaltimus. Todėl Prezidentė teikia Baudžiamojo kodekso pataisas, kurios užtikrins adekvačias baudas.

Tiesiogiai su šalies ekonomikos po-reikiaišas yra susijusi ir Prezidentės ini-ciatiwa kelti reikalavimus profesinio mokymo kokybei – orientuoti jį į Lie-tuvos darbo rinkos ir verslo plėtros in-teresus. Profesinio mokymo centralai ir mokyklos turėtų rengti paklausius

aukštos kvalifikacijos specialistus ne būsimai emigracijai, o mūsų valstybės pažangai, todėl šalies vadovė teikia Profesinio mokymo įstatymo pataisas.

I Seimo rudens sesijos darbų pro-gramą Prezidentė siūlo įtraukti dar de-šimtį jau registruotų įstatymų pataisų.

Prasidėjusių Registrų centro per-tvarką dar labiau paspartintų Preziden-tės inicijuotų įstatymų priėmimas, kuriuose siūloma nustatyti galimybę valsty-bei ir savivaldybėms naudotis registru duomenimis nemokamai, tokiu būdu užtikrinant kokybiškas viešasias pa-slaugas gyventojams.

Šalies vadovės iniciatiwa dėl ikiteis-minio tyrimo už akių dėl nusikaltimų, padariusių didelę žalą valstybei ar as-meniu, kai įtariamieji slapstosi nuo at-sakomybės užsienyje, leistų teisėsaugai

greičiau ištirti tokio pobūdžio bylas.

Sprendimų Seime laukia ir šių me-tų sausio mėnesį Prezidentės pateiktos Baudžiamojo kodekso pataisos, už-kirsiančios kelią milijoninius mokes-čius nuslėpusiems sukčiams išvengti atsakomybės ar atsipirkti menkomis baudomis.

Kova su korupcija taps efektyves-nė, kai bus priimtos Prezidentės šių metų pavasarį teiktos Gyventojų tur-to deklaravimo įstatymo pataisos, ku-riomis siūloma viešinti visų politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarautojų, visų biudžetinių įstaigų, valstybės ir savivaldybių valdomų įmonių vadovų ir pavaduotojų bei vi-sų kandidatų į valstybės politikus tur-to deklaracijas.

Prezidentės spaudos tarnyba

Vitolis

Tėsinys.

Pradžia Nr. 27 (1241)

Laikas bėgo, vokiečių okupacija émė išsikvępti, tačiau vis labiau slégé ir buitį, ir nuotaikas. Žemėlapyje prie kiosko vėliavėlės, nužygiavusios iki Volgos, sustojo, émė byrēti, ir žemėlapį galiausiai nukabino. Gatvėmis nebevaikščiojo karinis orkestrėlis, grindinio nebetrankė dainuojančios rikiuotės geležimi kaustytai padai. Paseno vermachto kareiviai, sukalbamesnis pasidarė žandaras Pédė.

1944 metų pradžioje susikûrė Vieninė rinktinė, bet pavasarį vokiečiai dalij „plechavičiukų“ suémė, išvežé į Vokiečiją, didesnė jų dalis išsilakstė. Gegužė Utkmergėje vyrai išsibégiodami išplėše ginklų sandėlį, iengtą gimnazijos rūmų patalpoje. Vitolis apie tai kaip mat sužinojo, nubėgo į gimnaziją ir iš ginklų sandėlio pasigriebė prancūzišką šautuvą, į kišenes prisigrudo šovinių.

Vokiečiai užtvérė kelius iš miesto, aplink miestą išstatė ginkluotus postus – niekas negalėjo iš jo išeiti. Mieste vykdė paieškas, darė kratas, ieškojo ginklų, gaudė bėgliai. Vitolis nežinojo apie vokiečių kordonus ir postus, nuspindė išnešti ginklą iš miesto ir jį paslepti kaime. Vėliau Vitolis papasakojo man, kaip jis prancūzišką šautuvą ir šovinius iš miesto į Buzų kaimą nešė. „Kad nematytu žmonės, aš šautuvą ikišau į dešinę kelnių kiškų vamzdžiu žemyn, buožę spaudžiau po marškiniais į kišenę įkišta dešine ranka, ējau vilkdamas koją. Pakalne nusileidau iki upelio ir jo pakrante, palei žmonių daržus ir sodelius, patraukiau Gedimino gatvės link, ją perkopiu, ir vėl upelio pakrante ējau užmiesčio link, o toliau pasukau į laukus. Slubuojant eiti buvo sunku, jau norėjau šautuvą ištraukt iš kelnių, bet staiga pamačiau pievoje, kairėje ant griovio kranto, du vokiečių kareivius, gulinčius su šalmais, vienas gulėjo prie kulkosvaidžio, nukreipto į miesto pusę, kitas, kuris arčiau manęs, gulėjo ant nugarios, smilga kramtė, juokėsi ir kažką kalbėjo anam. Jie nuo manęs buvo gal kokį dvidešimt metrų. Tas, kuris gulėjo prie kulkosvaidžio, manęs negalėjo nematyti. Man blusos apmirė. Aš nesustodamas ējau toliau, tempdamas dešinę koją, o deštine ranka dar stipriau spaudžiau šautuvą. Sunkios kišenės tabalavo. Aš ējau, ējau į juos nebepažvelgdamas ir neatsisukdamas, vis laukiau įsitempęs, kada jie sušuks... Širdis daužesi. Tas kareivis prie kulkosvaidžio turbūt žinojo, kad aš kažką tempiu, jis manęs pasigailėjo...“

Šautuvą Vitolis numetė tévo tetos Onos Girnienės daržo lysvėje, runkelių lapaais pridengtoje, o sutemos nunešė jį į klojimą ir paslėpė šiene. Kai užėjo rusai, jis kažkokiu būdu šautuvą pergabено arčiau Žemaitkiemio, o kai buvo paskelbtas valdžios įsakymas sunesti ginklus, jis prancūzišką šautuvą nunešė Žemaitkiemini ir pridavė, kur nurodyta. Keturiasdėsimt šovinių laikė pasléptus.

Frontas

Frontas birželį dar nejudėjo, bet Utkmergės gatvėse jau émė daugėti vokiečių karinės technikos iš Rytų. Jos vis gausėjo. Vokiečiai traukėsi ilgai ir

tvarkingai, tačiau skausmingai. Sudužusios iliuzijos ir milžiniškas beržinių kryžių pavėsio šleifas tijo paskui, lydėdamas pasenusius vermachto kareivius vaškiniais veidais. Greitai kažkur už aukšto horizonto Graužiečių pusėje émė dundėti tolimas griausmas, jis stipréjo savaitėmis, paskui ir dienomis, vėliau danguje émė blykčioti sprogimų atšaitai, kol galiausiai ten atsivérė ištisa gaisrus pašvaištė, tikra žemės kuno žaizda. Tada šeima susikrovė būtiniausius daiktus ir išėjo į Buzų kaimą.

Rytą į tévo tetos Onos Girnienės sodybą atjojo būrys kazokų. Jie dévėjo vokiškas uniformas, savo kailines kepures, buvo ginkluoti kardais ir šautuvais. Nušokę nuo arklių, juos pririšo, piki ir ižulūs zujo troboje ir ūkinuose pastatuose, reikalavo maisto, šieną nešesi iš klojimo ir šerė arklius, paskui sugulė pievelėje prie klojimo, šükavo rusiškai ir keikėsi.

Vidurdienį Vitolis su Risiumi – Eriku Varnu atsigulė ant žole apaugusiobuliui kaupo. Tėvo pusbrolis Risiui grojo lūpine armonikėlę, kai du sviediniai vienaspokoito sprogo rugiuose netoli trobos, ši susiūbavo it laivelis, išbyrėjo langų stiklai. Trobōsienas suvarpė skeveldros. Risiui virš galvos prašviltė šiltas vėjelis, o gale kojų šoktelėjo žemiu išspjova. Eriku staiga atsisėdo blyškus, o Vitolis pašoko ir nubėgo pasižiūrėti sprogimo duobių, paskui sugrižęs peiliuku iškrapštė iš žemės Risiui virš galvos prašviltusią skeveldrą, jos aštria briauna įsipaudamas pirštą, o Risiui pasakė, kad duobės gylis jam iki klubų. Kazokai po sprogimo kaip mat pašoko, sėdo ant arklių ir iškūrė šūkaudami. Ta skeveldra ilgai mėtėsi jo stalčiuje.

Pavakare šeima pasitraukė šiek tiek toliau, į Vilaikų kaimą. Vitolis su broliais permiegojo tame kaimo klojime ant šieno. Ansti rytą prabudo pažadintas balsų ir išėjo į kiemą. Kieme vokiečių kareiviai pusnuogiai liejosi prie šulinio šaltu vandeniu, trynėsi rankšluosčiais, juokavo. Troboje ant stalo ir suolu buvo sumestų žalmai, dujokaukės, „šmaiseriai“. Vienas kareivis drožė šokolado plyteles, drožles pyle į puode verdantį pieną, pjaustė ūkininko duoną ir skilandį. Būrelis kareiviu pavalgė prie stalo, susitvarkė, kieme išsirikiavo vienoje eilėje, išsiskaičiavo pagal vyrėsniuojo komandą, pasisuko ir išzygiau taku per rugius.

Kitą rytą trobon skubėdami ižengė rusų seržantas su trimis raudonomis juostelėmis ant antpečių ir revolveriu prie diržo ir paklausė:

– Nemcev net? Zakurit estj? (Vokiečių néra? Užrūkyt yra?)

Taip be pertraukos prasidėjo trečioji okupacija.

Nors Vareikiai nuo Buzų netoli, bet čia tikrai buvo ramiau. Buvo matyt keliu važiuojančios rusų gurguolės, mašinos su pabūklais, tačiau į sodybą teužuskdavo pavieniai kareiviai, ko nors paklausti ar šiaip apsidairyti.

Trečią dieną Vitolis pasakė tévams norintis eiti į Kopūstelius. Tada užsivedė ir broliai, ir jie panoro ten eiti. Tėvai sutiko, gavome sumuštinių ir patraukėme Kurėnų link. Ėjome šalikelėmis arba tankų išvažinėtais ruožais, lygiais kaip asfaltas, ant kelio matėme lenteles su už-

Sveikiname

70-ojo gimtadienio proga sveikiname Kazimierą VAICIKAUŠKIENĘ. Linkime, kad garbingas jubiliejus širdyje pasetū nauju jėgų, vilties, silumos ir Aukščiausiojo palaimą.

LPKTS Rokiškio filialas

55-ojo gimtadienio proga nuoširdžiai sveikiname LPKTS Rokiškio filialo tarybos pirmininką Algį KAZULĘNĄ. Linkime, kad kiekviename svajonė taptų pražydusia gėle, o kiekviename skausmas – tolima žvaigžde... Stiprios sveikatos, prasmingų darbų, neblėstančios energijos ir Švč. Mergelės Marijos globos.

LPKTS Rokiškio filialas,
Buvusių tremtinių choras „Vėtrungė“,
LPKTS valdyba

Padėka

Dėkojame knygos „Tremties vaikai“ IV tomo leidybai paaukojusiai Zitai Kniežienei – 50 eurų.

LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė

rašais „miny“ (minos). Priėjė Kurėnų ežerą, išsimaudėme, atsigulėme ant pievelėspailsėti. Vitolis prisiminė sprogimus Buzuose:

– Jeigu aukštai virš galvos išgirsti garsą z-z-z-z, – jis prašiepės lūpas zyzė pro siaurą laktą tarp įtempto liežuvio ir viršutinių dantų, po to liežuvį traukė gomuriu atgal: ž-ž-ž-ž..., o lūpas susukės į tūtą išstumė priekin, paplasnojo jomis ir liežuviu: šiu-šiu-šiu-šiu... – vis žemyn ir žemyn nutraukdamas garsą krentančio sviedinio parabole, – tada vieną, o gal dvi ar tris sekundes garsas nutyla, – jis pritūpė, rankas ištiesė priekin, – turi kuo greičiau griūti kniūpsčias ant žemės, nes bus ba-bach! – sprogimas. Z z z z ž ž ž - s i u - š i u - š i u...ba-bach!

Jis akimirką nutilo, po to pasakė, kad esą geriau griūti dar anksčiau, kai girdi „šiu-šiu-šiu...“, nes jeigu nespėsi pargriūti, tai sprogimas tave ištaškys arba skeveldros nugalaby. Mes su broliu irgi tuos garsus girdėjome, ir tikrai, prieš sprogimą buvo „š-š-š-š...“, tačiau dabar supratome, kad sviedinys taip šnabžda nukrisdamas.

Rudenį tévas išvažiavo dirbtį į Vilnių. 1945 metų vasario 16 dieną jis areštavo NKVD, nuteisė kalėti 5 metams. Jo butas Utkmergėje buvo konfiskuotas. Vitolis su motina ir broliais gyvenė persikėlė į Liepų alėjos 17 namą, pasten gyvenusių motinos sesers dukrą Anele Urbanaitę ir jos ligotą broli Algimantą Urbaną. Anele rudenį istojo mokytis į Vilniaus universiteto Medicinos fakultetą. Algimantas buvo ne tik giminaitis, bet ir geriausias Vitolio draugas ir bendramokslis.

1945 metais Vitolis lankėsi Vinčavos kaime. Tuo metu kaime ilsėjosi ir partizanų būrys. Ankstyvą rytą į kaimą atvyko garnizono kareiviai ir émė jį šukuoti. Matyt, kažkas pranešė, kad kaime

Iš kairės: Vitolis, pusbrolis Algimantas-Mutka, nepazystamas, 1945 m.

yrapartizanų. Žmonės sulindo į trobas, baisu buvo pro langą pasižiūrėti. Vitolis bėgojo pakiemais, kaimo gatvėn žvilgčiojo, stebėjo, kur kareiviai, rodydamas, kuria kryptimi vyrams trauktis.

Motina, prieš ją palaidojant Vidiškių kapinaitėse, buvo pašarvotata jos pusserės Anelės ir jos vyro Broniaus Šabanavičių šeimos, nesenai sugrįžusios iš Sibiro tremties, troboje, kaimo gale. Pertraukoje tarp maldų giedojimo Baltrus prisėdo prie manęs ir kalbėjo apie Vitolį. Po to patylėjo ir ištarė: „Drāsus vaikas buvo“. Pažvelgė į mane dviem žydras ežerais, jų paviršius suraibuliavo žvakių šviesoje, žydruma prasiskiedė, grubia žemdirbio ranka nubraukė drégmę ir tyliai pridėjo: „Gaila“.

Baltrus Taraškevičius buvo Plechavičiaus rinktinės karys, kai jis vokiečiai vežė į Vokietiją, jis išsoko iš vagono ir sugrįžo téviškėn. Vėliau bolševikai jį kalino Gulage.

(Bus daugiau)
Jaunius AUGUSTINAS

2017 m. rugpjūčio 25 d.

Naujos knygos

Kas ta „Samogitia patria mea“ ir kas tas Liutavara L. Algminas?

Žemaičio Liutavaro Algminio biografinė prisiminimų knyga „Samogitia mea patria“ – maloni išimtis išeivijos istorijų ir prisiminimų pynėje. Vaizdai, istorijos, išgyvenimai „filmuojami“ vako akimis. Jis stebi, gérisi, nerimauja žiauriame realistiniame pasaulyje 1940–1949 metais tarp Telšių ir Niujorko. Stebėdamas, kalbėdamas, bendraudamas su bendraamžiais, likimo broliais, per skautų veiklą, šeimos narius, kitataučius atskleidžia savo vertėbes. Pirmieji susidūrimai su neteisybės gimtojoje Žemaitijoje 1940 metais, vėliau – bendravimo su kitataučiais Vokietijos žemėse atspalviai yra labai svarbūs. Jaunuoliui tai yra naudinga, dažnai smagi bei karti patirtis. Ši patirtis gali būti itin aktuali kintančioje globalioje Lietuvoje, intensyvėjančiame tautų ir kultūrų persipynime mūsų šalyje.

Žemaičiai knygoje atpažins Telšių gatves, bažnyčias, turgaus aikštę, Ranių tragedijos miškelį. Patyrusieji pabėgėlio gyvenimą atpažins gyvenimo pas svetimus (Bavarijoje) subtilybes.

Vaiko patirti išpūdžiai (maudynės ežere, „ragatkės“, gilzės, ginklai, darbas už maistą pas vokiečių ūkininką) supina knygos siužetą į vieną neišardomą, patraukliai supintą juostą kartu su karuo laikų grėsmėmis (léktuvų antskrydžiais, tankais, subombarduotu Drezdenu). Tarp eilučių jaučiama autoriaus meilė ir nostalgija Tėvynei, pagarba šeimai, gyvenimo džiaugsmas, didžiavimasis Žemaitija.

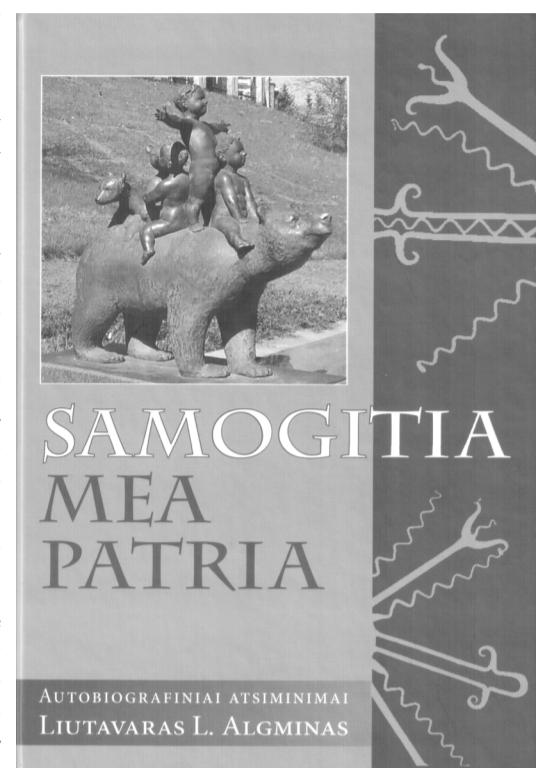
Tai viena iš išskirtinių prisiminimų knygą, pasirodžiusi Lietuvoje per pastaruosius kelis dešimtmečius. Perskaicius ją norisi tikėti, kad ji nesibaigė, norisi laukti jos tėsinio, tiesiog knieti sužinoti, o kas buvo toliau su autoriumi, jo puikia šeima? Kaip susiklostė pabėgėlio likimas ir kokia buvo integracijos svetimoje kultūroje kaina? To nėra knygoje – ji baigiasi išsilaipinimu Niujorko uoste į sveikinimais šimtatūkstantiniams JAV atvykusiam pabėgeliui.

JAV atvykusiam pabėgelui.
Paprastas, lakoniškas, kartais subtiliu humoru papuoštas autoriaus sti-

lius pavergia skaitytoją, o jo patriotinė gaida yra neįkyri, ji jaučiamai vi soje knygoje, ne tik „priesaikoje“ Žemaitijai: „Supratau, kad negaliu prarasti vilties, ir sau pažadėjau, kad nesvarbu, kaip ateityje gyvensiu, nesvarbu, kur gyvensiu, nesvarbu, kokį darbą dirbsiu, visada darysiu viską, kad mano proseneliai Žemaitijoje visada manimi didžiuotys. Ištisus amžius jie kovojo su užkariautojais, nemažą jų dalis paaukojo gyvybę už brangiausią žemės gabalą šalia Baltijos krantų. Galiausiai, ko labiausiai norėjau, – kad jie mane priimtų kada nors tarp savų po šventais įžuolais mano vienintelėje tėvynėje Žemaitijoje – Samogitia Patria Una)“.

Svajoju, kad ši knyga patektų į kiekvieną Lietuvos mokyklos biblioteką ir suteiktų jaunimui platesnį supratimą, kas gi buvo tie lietuviai, 20-ojo amžiaus viduryje vykę į JAV, ir kuo jie skiriasi nuo tų, kurie šiandien palieka tėvyne nesant karos grėsmės.

Povilas KUPRYS

Dideli Zitos Vėžienės rūpesčiai

jį savo gyvenimo dešimtmetį, kilusi iš kaimyninio Mažeikonių kaimo.

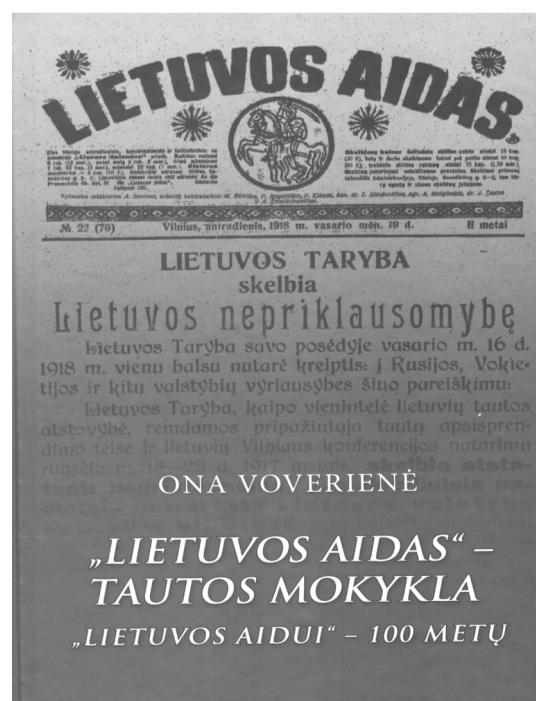
pradėjo rinkti tremtinių, politinių kalinių bei rezistentų atsiminimus, sudarinėjo jų sąrašus. Aktyviai talkino ir talkina LPKTS leidžiant knygą „Tremties vaikai“ serija.

Ir štai mūsų rankose nauja Zitos Buržaitės-Vėžienės knyga „20-čio atspindžiai“, kurioje išprasminti jos darbai per paskutinį dvidešimtmetį. Šia knyga autorė tarsi nori atsidėkoti tiems, kurie padėjo atsirasti jos knygoms ir vėliau jas populiarinant, anonsuojant, recenzuojant spaudoje, renginiuose. Kaišiadorietis žurnalistas Jonas Laurinavičius Zita Vėžienė yra įvardinės kaip Žiemgalos metraštininkę. Apie šios moters darbus yra rašę Pakruojo krašto žurnalistės Janina Vansauskiéné, Janina Šparnienė, Stanislova Vičaité, Pranutė Kvedarienė, Antanas Mačiūnas, Nijolė Padorienė, rašytojas Juozas Kundrotas, Pakruojo savivaldybės administracijos direktorė Erika Kižienė, hab. dr. Kazimieras Garšva, padéką už paramą yra išreiškusi ir Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė.

O mums belieka tikėtis, kad šaunioji Zita Vėžienė dar mums talkins užrašytais atsiminimais apie tremtį ir gyvenimą po jos.

Stanislovas ABROMAVIČIUS

ZITA BURŽAITĖ-VĖŽIENĖ: 20-mečio atspindžiai (1996–2016)

Laisvės kovų dalyvės Vitalijos Kraujelytės-Telksnienės (1930–2016) gyvenimo akimirkos

Tęsinys.
Pradžia Nr. 28 (1242)

Sugrįzome į Lietuvą

Metus dar pagyvenom, bet vyro motina pradėjo prašyti, kad važiuotume į Lietuvą. Buvo nutarta, kad jei vyras laisvas, tai ir žmoną turės priregistruoti. Labai norėjau grįžti, nors kamavo prasta nuo jauta. Brolis dar partizano. Vis dėlto paklausėm vyro motinos ir grįžom į Lietuvą. Su dideliu vargu gavome kur laikinai apsigyventi. Giminės, išskyrus dvi tetas, mūsų bijojo. Niekam nebuvom reikalingi. Bijoj, nes visus nuolat tardydavo arba verbavo siekdamis sugauti paskutinį partizaną gyvą. Buvo patenkinti tik Molėtų saugumiečiai – kolaborantai. Kalbino, kad galime apsigyventi kur tik patinka, kad niekas mūsų neskriaus, o mes, „naivuoliai“, ir paklausėme, nes patys nebuvome apgavikai, tai manėme, kad ir kiti sako tiesą. Saugumiečių planas buvo aiškus: pasinaudojus grįžusia iš tremties šeima, bus lengviau sugauti ir suaišinti broli, kurio niekaip jiems nesisekė surasti.

Prie Molėtų – Molėtune, ant ežero kranto, gražioje vietoje, atsirado nebrangiai parduodamas namukas. Labai patiko vieta, nusipirkome, šiek tiek pasiremontavome. Mano vyra priregistraavo, manės – ne. Vyra isidarbino statybose, aš laukiausi vaikelio. Labai greitai pastebėjome, kad esame sekami. Pradžioje gražiuoju kalbino, raše raštelius, kad bus dovanota, tik tegu brolis pasiduoda. Antanas gerai žinojo jų planus.

Rugsėjį pas mus apsigyveno mano sesuo Janina, nes norėjo toliau mokyti Molėtų vidurinėje mokykloje aštuntoje klasėje. Ji man daug padėjo. 1959 metų gruodžio 16 dieną mums gimė pirmagimis sūnus. Labai apsidžiaugėme, pakrikštijome Jonu. Po mėnesio mūsų Jonukas sunkiai susirgo – galvės paviršiuje atsirado votys. Gydytoja diagnozavo, kad tai krauso užkrėtimas – labai sunki liga, iš šimto tik vienas pasveiksta. Paguldė į ligoninę, manės neguldė, nes nemaitinai, tuo metu buvo krūties uždegimas ir dingo pienas. Leido lankytis dieną. Migdžiau ji ant rankų, nes galvytė buvo žaizdota. Gydytoja išeidavo, liko tik seselės. Ne mano vienos vaikas ten gulėjo, buvo daugiau vaikučių. Niekaip negalėjau suprasti, kokia ten tvarka. Mano vaikelį išlaikė maždaug du mėnesius. Per tą laikotarpį nė karto nemačiau gydytojos. Liga komplikavosi, tada man viena seselė pasakė, kad saugumiečiai liepė gydytojai nesiroyti, kol vaikelis nūmirs. Ta seselė buvo mano vyro pusserė. Persigandau, galvoju, kas čia dabar bus... Maisteliškai prastas – tik kruopų nuoviras užbalintas. Nešdavau iš namų paslėpus užantyje pienelį, morkų sultis. Vieną rytą atėjau, ogi mano vaikelis visai silpnas, abiejų pusiu plaučių uždegimas ir jokio gydytojo. Visą dieną laikiau ant rankų. I vakarą ējo blogyn, nujaučiau, kad vaikelis neišgyvens per naktį. Seselė patarė bėgti pas

vyriausią gydytoją Apeikytę. Aš taip ir padariau. Puoliau prie gydytojos verkdama, sakau, miršta mano vaikelis. Tuo metu daktarė valgė vakarienę, metė šaukštą, paltą ant pečių – sako, bégam. Atbėgus į palatą iš karto padarė tvarką. Vaiką su lovyte pernešė į savo kabinetą. Atsirado deguonis, sulėido vaistus, nepabūgo nė saugumiečių. Mane dar parsivedė namo, davė tabletė, liepė niekam nepatiketi, o pačiai padalinti į tris dalis ir sugirdyti per naktį. Tik gydytojos Apeikytės dėka vaikelis pasveiko. Manės neišleido namo, liepė būti prie vaiko, pakeitė maistą, vaikui pradėjo duoti gryną pieną (neskiestą). Kai vaikelis pradėjo priaugti svorio, išrašė namo. Aš tą gydytoją Apeikytę prisimenu tarsi šventają, už ją meldžiuosi. Tai didelės pagarbos verta gydytoja...

Kai parėjau su vaikeliu namo, rytojaus dieną gavau įsakymą per 24 valandas išsikraustyti atgal į Sibirą. Buvo kovo mėnuo, tiksliai neprisimenu dienos. Vyra jau buvo pašalintas iš darbo, santraupė neturėjome. Vyra motina atvažiavo aplankyti naujagimio – anūko ir susirgo plaučių uždegimu. Tai buvo baisi tragedija.

Rajoninis laikraštis mane apibūdino kaip paskutinę valkatą, išvadino vagile, alkoholike, paleistuve. Tai buvo nepakenciamas ir labai bjaurus melas. Čekistai visai pasiuto, kad mes nepadėjom sugauti partizano – brolio Antano. Buvome pasimetę, nežinojome, ką daryti. Mano vyra Pranas nuvažiavo į Vilnių pas teisingumo ministram paskirti, ką daryti? „Man leidžiate Lietuvoje gyventi, o žmonos neregistravate“. Ministras ilgai negalvodamas atsakė: „Jei nori Lietuvoje gyventi, skirkis su žmona“. Tada supratome, kad Lietuvoje mums vietas nėra.

Vėl Sibire

Atsirado geri žmonės, nupirko mūsų trobelę. Pardavėme nebrangiai, leido man dar kurį laiką pagyventi su sūneliu, kol vyra ir mano tėtis Sibire suras darbą ir gyvenamąją vietą. Tėveliams irgi neatsirado vietas Lietuvoje ir artimiausiose respublikose: Latvijoje, Estijoje, Baltarusijoje, Kaliningrado srityje. Leista gyventi tik Sibire. Mano vyra su tėčiu išvažiavo į Sibirą ieškoti vietas į Novosibirsko sritį, nes ten, kur anksčiau gyvenome, neįmanoma buvo gauti butą...

Po dvių mėnesių klajonių po Sibirą mano vyru ir tėčiu pasisekė rasti vietą darbui ir būstui Novosibirsko srityje Kurundusų kolūkyje. Gavau žinią, kad galime važiuoti. Prasidėjo kelionės vargai ir „čigoniškas“ gyvenimas. Mes, šešios moterys: mama, trys seserys: Anelė, Janina ir Stefanija, ir aš su šešių mėnesių sūneliu, susikrovėm mantą ir 1960 metų gegužės viduryje iškeliauvi vėl į Sibirą – svetimą, nesvestingą kraštą. Su mažu vaikeliu tais laikais buvo labai sunku keliauti traukiui. Vaikelio krūtimi nemaitinai, pieno įsiđėjau dviem dienoms, nes daugiau negalėjau. Toliau girdžiau konkuruoti vandeniu,

maitinau sausainiukais, pamirkytais arbatoje. Kelionėje mano sūnelis susirgo ausų uždegimu. Šiaip taip pasiekėme Kurundusų stotelę, mus pasitiko mano vyras, pasiskinkės kuiną su didžiuliui vežimu mėšliui vežti. Lauke kaukė balsus véjas, krito šlapdiriba. Iš Lietuvos išvažiavome šviečiant saulei, kukavo gegutę. Prisimenu, močiutė mane palydėjo ir laimino sakydam: „Bégi, vaikeli, nuo budelių kaip švenčiausioji Marija su kūdikiu ant rankų nežinia kur. Niekas jūsų ten nelaukia.“ Pro ašaras nemaciau kelio.

Atvažiavome į kolūkį, balsus purvynas iki kelių, toks juodas, kad net sunku nuplauti. Lūšnelės susmegę į žemę, langai ant žemės, išdažyti. Jauniausios sesutės, Janina ir Stefanija, dar mokinukės, o mokyklos ten jokios nėra. Rusai džiaugėsi, kad bus kam karves melžti ir kiaulės šerti. Susigraudinom, ne-

žinojome, kaip toliau pasielgti, kokios išeities, išsigelbėjimo ieškoti, kaip reikės toliau gyventi? Nežinau, kaip pas sesę Anele atsirado išvežtų iš mūsų kaimo žmonių, kurie tuo metu gyveno Krasnojarsko krašte, Jeniseisko rajoje, Maklakovo gyvenvietėje, adresas. Mes iš karto išsiuntėme paklausimą telegramą, ar galime ten važiuoti. Atsakymas buvo teigiamas. Turėjom slaukti konteinerių Novosibirsko geležinkelio stotyje su mūsų manta. Perrašėm kitą adresą ir leidomės į naują nežinomą kelionę. Vyrai pasiliko Kurunduse ir toliau ganė karves. Jie ten pasiliko, kad sutvarkytų dokumentus ir tą būstą, kuriame buvo apsigyvenę. Mes, moterys, su geru žmonių pagalba suradom Maklakovą, pasitiko mus lietuvių, padėjo susitvarkyti tolimesnį mūsų gyvenimą. Tėvus su jauniausiomis mano sesutėmis apgyvendino tremtinių barake, o mane su sūneliu priėmė į namuką, kuriame gyveno keturios šeimos. Stasiulioniai buvo pasiruošę išvykti į Lietuvą, todėl du mėnesius pagyvenome pas juos prisiglaudę. Po dvių mėnesių jie išvyko, o mums liko butas. Labai geri ir nuoširdūs buvo žmonės, vargo susiglaudę dėl mūsų.

Pradėjome naują gyvenimą

Mano sūnelis vis sirgo, nunešiau į polikliniką, gydytoja apžiūrėjusi paklausę, kur taip sušaldžiau vaiką. Sakau, kad kelionėje. Klausia, iš kur atvažiavote. Sakau, iš vakarų. Ji į mane piktai pažiūrėjo ir sako: koks velnias jūs čia atnešė? Aš nežinojau, ką pasakyti. Nepajautau, kaip pabiro ašaros. Tai pastebėjus, nieko daugiau neklausė. Ilgai mano vaikui ausytes skaudėjo. Išgydė dvi senutės – kaimynės baltarusės. Vėliau aš su jomis susidraugavau, man jos buvo geros ir įdomios, pasikviesdavau į svečius, prie arbato puodelio. Jos

Vitalija Telksnienė

man daug pasakodavo apie save, nes ir jas mažytes tévai atsivežė į Sibirą. Cari valdant, buvo leista iš kitų valstybių važiuoti į Sibirą. Kas norėjo gyventi, buvo leista dirbtį žemės kiek norėjo, kiek kas turėjo galimybų. Krito miškus, kelmuos rovė. Sibiro žemė derlinga, žmonės, kurie netingėjo, gyveno neblogai, laikė daug galvijų. Ir atvykėliai gerai gyveno, ir valstybei buvo didelė nauda. Ten buvo suvažiavę įvairių tautybių žmonių. Daug buvo vokiečių, suomių, lenkų, baltarusių, ir visi turtingai gyveno, nebuvę nei vagių, nei alkoholikų. Kai carą nuvertė, paémė valdžią Stalinas, išbuvožino, atėmė viską, paliko kaip stovi, padarė elgetomis.

Taip pradėjome naują gyvenimą, susipažinome su kaimynais. Aš rimto darbo negalėjau dirbtį, mūsų Jonukas nuolat sirgo – klimato pasikeitimas jū labai kankino. Iki mokyklinio amžiaus sirgo šešis kartus: plaučių uždegimas, angina nuolat kankino, nuo vaikų užsikrėtė ir susirgo gelta, maniau, kad neužauginsiu aš jo. Atsparesnis ligoms pasidarė nuo šešių metukų, tada išsidarbinau savaitiniame vaikų darželyje auklėtoja, ten man buvo gerai, galėjau ir Jonuką pasiimti, bet nenorėjau, kad labai priprastų prie svetimos kalbos. Prižiūrėjo jū mano mama, jam dainuodavo lopsines, žiemą per didelius šalčius Jonukas pasilikdavo pas močiutę ir suja miegodavo. Iparduotuves abu eidavo. Ir dabar jis prisimena močiutę kaip labai mielą, brangią mamytę. Kalba apie ją su didele pagarba. Močiutės pasakyti žodžiai jo atmintyje patys gražiausiai ir teisingiausiai. Mylėjo ir senelį. Klausdavau, ar pabučiuoji senelį, sakydavo: „Tai kad senelio ūsai duria, mes tik pažaidžiame ir pasikalbame „vyriškai“.

(Bus daugiau)
Parengė dr. Janina SYVOKIENĖ

2017 m. rugpjūčio 25 d.

Tremtinys

Nr. 32 (1246)

7

Palangoje paminėjome Prezidento Antano Smetonos gimtadienį

Rugpjūčio 10 dieną Palangos grakščioje „Baltojoje“ viloje su būreliu sajūdiečių paminėjome Lietuvos Respublikos Prezidento Antano Smetonos 143-iąsias gimimo metines. Šioje viloje Prezidentas su šeima vasaros metu atostogavo. Tuomet vilą valdė Marija Tiškevičiutė, kuri, sovietams okupavus Lietuvą, enkavedistų buvo suimta ir ištremta. Tremtyje ir mirė. Jos kapas nežinomas. Iškilios Lietuvos patriotės Marijos vardą tik miini Palangos kapinėse šeimos antkapinis paminklas.

Prezidentas iš Kauno į Palangą vykdavo traukiniu iki Kretingos. Kretingos geležinkelio stotis būdavo išpuošta vėliavomis ir žalumynais. Keilias į Palangą taip pat papuoštas vėliavomis, vainikais, gėlėmis, žalumynu pynėmis pastatytais vartais. Palangoje Lietuvos Prezidentą iškilmingai su duona ir druska pasitikdavo jos burmistras aušrininkas Jonas Šliūpas, veikiančių tautinių organizacijų atstovai, vienos gyventojai ir poilsiautojai. Prezidentas, atsakydamas į sveikinimus, pabrėždavo, jog Palanga jam esanti visada brangi, brangus kiekvienas kampelis, menantis jo jaunystės mokslo metus.

Pokalbyje kartu su dabartiniu Vilos šeimininkais Gražina ir Juozu Robačevskiais prie jų paruoštos kvapnios arbato puodelio ir uždegotos simbolinių vaškinės žvakės šviesos, prisiminėme pirmojo Lietuvos Prezidento ne tik jo mokyklinius metus Palangos progimnazijoje, jo čia išsiugdytą nacionalinio sąmoningumo brandą, bet ir jo nuopelnus atkuriant bei stiprinant mūsų valstybę, jo daugiašakę veiklą.

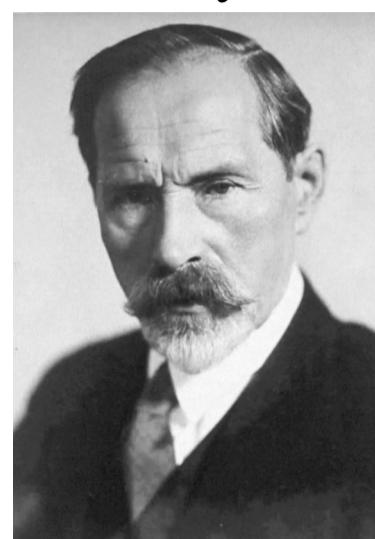
Mūsų iniciatyva 2010 metais prie „Baltosios“ vilos pastato buvo pritvirtinta ir memorialinė lenta, žyminti, kad šiame name vasarodavo Lietuvos Respublikos Prezidentas, 1918 metų vasario 16 dienos Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras Antanas Smetona.

Tik norėtume, kad savivaldybė šiai atminimo lentai suteiktų estetiškes-

nė išvaizdą, o ne tik juodo lopozymę.

Prezidento Antano Smetonos žingsnius Palangoje mena ir Birutės kalno papédėje 1934 metais pasodintas ažuolas. Jis pasodintas Prezidento 60-ojo gimtadienio proga ir vadintas Tautos vado ažuolu. Kaip pasakojama, sovietmečiu šią ažuolą norėta sunaikinti, bet savo istoriją gerbiantys miškininkai saugumiečius suklaidino, nurodymai kitą ažuolą. Nurodytas ažuolas buvo nukirsintas, o tikrasis gražiai išaugęs išliko iki mūsų laikų. Prieškario Neprisklausomoje Lietuvoje prie šio ažuolo kruopščiai sutvarkytame trikampiame žemės plote buvo užrašas: „Sveikiname tautos vadą“. Dabar ažuolas vietas žmonių iniciatyva aptvertas puošnia tvorele. Tik gaila, kad savivaldybė niekaip neįstengia arba nenori prie šio ažuolo pastatyti lentelę, pažymincią šio ažuolo vardą ir jo pasodinimo istoriją. Apskritai gaila, kad Prezidentą Antaną Smetoną ir jo jubiliejines sukaktis vengia prisiminti kurorto valdžia.

Prisimename 2014 metus, kada daugelis Lietuvos vietų minėjo A. Smetonos Prezidentu išrinkimo 95-ąsias ir jo mirties 70-ąsias metines, Palangos savivaldybės meras Šarūnas Vaitkus, nors ir buvo mūsų prašytas dalyvauti Lietuvos Sąjūdžio Kauno skyriaus surengtame Prezidento minėjime Palangoje – ne tik pats į jį neatėjo, bet ir neatsiuntė né vieno žadėto savivaldybės

Prezidentas Antanas Smetona

astovo. Vėliau teisintasi, kad Prezidento Antano Smetonos minėjimo nėra numatęs to paties mero vadovaujamos savivaldybės kultūros skyrius...

Gražiai Prezidento Antano Smetonos asmenybę apibūdino profesorius Alfonsas Eidintas: „Jis tapo sąmoningu lietuviu, jo tikrai nedraskė vidiniai svarstymai, kas jis – lietuvis ar lenkas. Jis lietuvis, ir viskas. Jo lietuviu, dvasios gyvenimas éjo tiesiai. Nuo mažens auginamas lietuviškai, per mokyklas perėjo jausdamasis lietuvis. Motinos, talentingos pasakotojos, žadinamas, išmoko jausti gimtojo žodžio grož...“

Tad prisiminkime ir gerbki me mūsų Valstybei nusipelnius žmones, neišduokime šių dienų mūsų Seime vykstančiuose sūkuriuose savo gimtojo žodžio, savo abécélės, nesaurinkime valstybinės kalbos vartojimo erdvės.

Zigmas TAMAKAUSKAS

ILSÉKITĖS RAMYBĖJE

Stasė Bambalienė
1928–2017

Gimė Tauragės aps. Kalniškių k. gausioje šeimoje. 1948 m. ištremta į Irkutsko aps. Zimos r. Centralnyj Chazana. Tremtyje dirbo miško ūkio darbus. 1950 m. ištėkėjo už to paties likimo draugo Zenono Bambalo. Užaugino du sūnus ir tris dukteris. I Tauragę grįžo 1957 m. Dirbo geležinkelio stotyje, miškų ūkyje.

Palaidota Tauragės senosiose kapinėse. Nuosirdžiai užjaučiamė dukteris, sūnus su šeimomis.

LPKTS Tauragės filialas

Skelbimai

Rugsėjo 6 d. (trečiadienį) 13 val. Kauno įgulos karininkų ramovėje (A. Mickevičiaus g. 19, Kaune) įvyks laikraščio „Lietuvos aidas“ 100-ųjų metinių paminėjimas ir prof. Onos Voverienės knygos „Lietuvos aidas“ – tautos mokykla. „Lietuvos aidai“ – 100 metų“ sutiktuvės.

Kviečiame dalyvauti.

Dėmesio!

Kitas „Tremtinio“ numeris išeis rugsėjo 8 dieną.

„Misija Sibiras“ susitikime

Bene karščiausią vasaros savaitgalį, praėjus vos savaitei po saskrydžio „Su Lietuva širdy“, Europos Sajungos ambasadorius Rusijoje, „Misija Sibiras“ Patarėjų tarybos pirmininkas bei vienas iniciatorių Vygaudas Ušackas misijų dalyvius ir kitus garbingus svečius pakvietė į tradicinių vasaros pikniką savo šeimos sodyboje prie Indrajų ežero, Utenos rajone. Susitikime dalyvavo ir vieno pirmųjų pristatymu apie 2017 metų ekspediciją Irkutsko srityje klaušėsi ne tik „Misija Sibiras“ bendruomenė, bet ir į susitikimą atvykę ambasadoriai: Izraelio Amir Maimon, Japonijos Tōyohei Shigeeda, laikinieji reikalų patikėtiniai: JAV Howard Solomon ir Didžiosios Britanijos Andrew John Pearce bei Indijos garbės konsulas Rajinder Kumar Chaudhary, LPKTS valdybos pirmininkė

Rasa Duobaitė-Bumbulienė.

R.Duobaitė-Bumbulienė džiaugėsi gražiu „Misija Sibiras“ ir LPKTS bendradarbiavimu – kasmet vienas pirmųjų iš Sibiro grįžusio jaunimo vizitu ir pristatymu vyksta saskrydyje „Su Lietuva širdy“, kur jų nekantriai laukia tuose kraštose tremtyje ar lageriuose ilgus metus praleidę buvę politinių kalinių ir tremtiniai. 16-osios misijos dalyviai ne tik pasidalino įspūdžiais ir nuveiktais darbais Irkutsko srityje Nižneudinsko bei Tulūno rajonuose, tačiau ir džiaugėsi sutikę kitų misijų dalyvius bei meiliali vadino vieni kitus šeima.

„Misija Sibiras“ dalyvius galite pakvieti į savo miestą, filialą ar bendruomenę telefonom 8 633 77 323, elektroniniu paštu jauniems@jauniems.lt.

„Tremtinio“ inf.

Aido Bumbilio nuotrauka

ISSN 2029-509X

Tremtinys

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sąjunga

www.lpkts.lt

Redaktorė Jolita Navickienė
Redakcija: Audronė Kaminskienė, Vesta Milerienė

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,
Tel. (8 37) 323 204

El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

Imones kodas 300032645

Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365, AB „SEB“ bankas

Spausdino spaustuvė
UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

Projektus „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorijabe, baltų dėmių“ remia

2 spaudos lankai
Tiražas 1770 egz.

Kaina
0,61 euro

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĒMIMO
FONDAS

Paminklas stalinizmo aukoms atminti

Biržų rajono Nemunėlio Radviliškyje per Žolinės atlaidus Švč. Mergelės Marijos bažnyčios šventoriuje buvo šventinamas kraštiečio Stanislovo Daugio rūpesčiu ir lėšomis pastatytas kryžius stalinizmo aukoms 1941–1991 metais atminti. Iš Biržų krašto buvo ištremti 2713 žmonių, dar 498 žuvo pokariu, kovose su okupantais. Iš Nemunėlio Radviliškio apylinkių buvo ištremta 171 šeima.

Netikšventam stalinizmo aukų atminimui, bet ir mūsų pačių šaknims bei tautos gyvasčiai sustiprinti skirtas kryžius – dar vienas simbolis žemėje, kurioje taip dažnai pritrūksta vėtos ne tik žmogui, bet ir tikėjimui bei istorinei teisybėi. Mylėkim teisybę, bet pirmučiausia mylėkim tautos teisybę (V. Alanta).

1948 metais Lujenų kaime gimės ir tais pačiais metais su tėvais ištremtas

S. Daugis prisiminė vaikystės akimirkas, kaip dešimtmetis vaikas 1958 metais grįžo į gimtinę, savo pirmąją Komunių ir Nemunėlio Radviliškio bažnyčioje priimtą Sutvirtinimo sakramentą, susitikimą su Vincentu Sladkevičiumi, kuriam tarnystė Nemunėlio Radviliškyje buvo skirta kaip tremtis. Iškilmėse kalbėjo LPKTS Šiaulių filialo tarybos narys Valentinas Kemėšis, šventės dalyviams dékojo LPKTS Šiaulių filialo pirmininkė Valerija Jokubauskiene.

Ceremonijoje dalyvavo Alfonso Smetonos šaulių 5-osios rinktinės Stepono Giedriko-Giriečio Biržų 501-os kuopos šauliai ir jaunieji šauliai. Salvėmis Tėvynei Lietuvai, tremtiniams ir partizanams bei Nemunėlio Radviliškio žmonėms pagerbė KASP Vyčio apygardos 5-osios rinktinės 509 leng-

vėjų pėstininkų kuopos savanoriai. Kryžių šventino ir jo statytojų laimino Biržų Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios klebonas dekanas Algiris Neverauskas.

Šventė užbaigė agapę, kuriai skanią košę su spirgučiais paruošė šio krašto ūkininkai Asta ir Romas Misevičiai.

Vidutis ŠEŠKAS

Alytaus filialo nariai domėjosi Gardino praeitimi

Neseniai LPKTS Alytaus filialo nariai susiruošė aplankytai kaimyninės Baltarusijos miestą Gardiną, paieškoti sąsajų su mūsų tautos istorine praeitim.

Apie šį miestą dar važiuojant į Gardiną įdomiai pasakojo alytiškis gidas Romualdas Ambroževičius. Vaikščiojome po senamiestį ir stebėjomės senaisiais pastatais, sutvarkytais, restauruotais. Apie Gardiną daug žinių surinkęs seniai šiame mieste gyvenantis Algiris Dirgintis – Gardino lietuvių bendruomenės pirmininkas. Išgirdome įdomų pasakojimą apie Didžių Lietuvos kunigaikštį Vytautą, jo gyvenimo metus Gardine. Valdant Vytautui Lietuva turėjo didžiausią istorijoje teritoriją, kuri driekėsi iki Juodosios jūros. Gardine, ant Nemuno skardžio, pastatė stiprią pilį, kuri atlaikytų kryžiuočių puolimus. Gynybinės pilies sienų storis siekia tris metrus. Kunigaikštis Vytautas buvo pastatęs didingą bažnyčią. Deja,

ji neišlikusi, nes 1961 metais buvo barbariškai susprogdinta. Įspūdinga LDK karaliaus Stepono Batoro rezidencija.

Gidas A. Dirginčius pakvietė apsilankytį Lietuvių bendruomenės būstiniéje ir papasakojo apie lietuvių visuomeninę veiklą, siekiant išlaikyti papročius, gimbą kalbą. Sekmadieninėje mokykloje jaunimas mokosi lietuvių kalbos, dainų. Bendruomenė švenčia savo narių jubiliejus.

Nuoširdžiai apie gyvenimą Gardine kalbėjo vietinis gyventojas, likęs ten po tarnybos sovietinėje armijoje. Gyvenimo sąlygomis nesiskundė, tik širdyje tūno begalinis tévynės ilgesys. Jis yra vienas aktyviausių lietuvių bendruomenės narių, besiruošiantis gauti lietuvišką pasą. Stebintis Lietuvos televizijos laidas, besidomintis gyvenimu Lietuvoje.

Už galimybę pabūti istorinėje praeityje esame dėkingi LPKTS Alytaus

filialo pirmininkei Stasei Tamašauskienei, jos pagalbininkui Jonui Neviliui ir, žinoma, gidams. Kelionės įspū-

džiai neišblėsta, išlieka atmintyje, praturtina mūsų gyvenimą.

Emilia KRUSNINENĖ

Ukmergiškių kelionės

Daug kartų teko lankytis Anykščiuose ir jų apylinkėse, bet kiekvieną kartą įgauni stiprybės ir įkvėpimo iš pačios šią žemę supančios gamtos. Dvasingumas ir įkvėpimas čia apima bevaikštant Rubikių ežero pakrantėmis, o kokie vaizdai atsiveria ten, kur Anykšta įteka į Šventąją, į pačią ilgiausią ir vaizdingiausią Lietuvos upę. Nuostabu praeiti „Lajų taku“, užlipti į bokštą ir grožėtis vaizdingomis apylinkėmis, pasivaikščioti ir įkvėpti stiprybės A. Baranausko apdainuotame šilelyje.

Vieną lietingą liepos dieną išsiruošėme į Anykščius – LPKTS Ukmergės filialo valdybos pirmininkės Altonos Kalesnikienės gimtajį kraštą. Visu keliu ji mums su meile ir pasididžiavimu pasakojo savo krašto istoriją. Ši kartą važiavome „siauruku“ iki Troškūnų. Mus lydėjo gidas – istorikas, puikus savo krašto žinomas Raimondas Guobis, partizano vaitkaitis. Jis papasakojo daug įdomaus apie Troškūnus. Aplankėme Algimanto apygardos partizanams pastatytą skulptoriaus J. Jagėlos paminklą „Varai išėjusiems ginti tévynės“.

„Siauruku“ atgal grįžome į Anykščius. Gidas Raimondas mums papasa-

kojo apie siaurojo geležinkelio istoriją, apžiūrėjome muziejų, pamatėme vagoną, kuriuo keliavo anykštėnai ir šių apylinkių gyventojai į Sibirą.

Po savaitės surengėme išvyką į mūsų atgimimo šauklių patriarcho Jono Basanavičiaus, Vinco Kudirkos, Lietuvos laktingalos – Salomėjos Neries kraštą, Vilkaviškio rajoną. 1996 metais centrinėje Vilkaviškio aikštėje atidengtas įspūdingas skulptoriaus A. Žukausko paminklas J. Basanavičiui. Tas pats skulptorius sukūrė paminklą ir Vincui Kudirkai Vilkaviškio kapinėse.

Tolimesnis mūsų kelias tėsėsi į Ožkabalius, gimtuosius Jono Basanavičiaus namus – muziejų, kuris 1944 metais buvo sudegės, o atstatytas Atgimimo metais.

Pasirožėjome Atgimimo ažuolynu, kurio pasodinimas Ožkabaliuose pagrįstai laikomas vienu įspūdingiausiu darbų, kuriuos Lietuvos žmonės atliko nepriklausomybės atkūrimo metais.

Liepos pabaigoje LPKTS Ukmergės filialo buvę tremtiniai nusprendė susipažinti su savo krašto dvarais, gyvenimu ir kultūra. Pasirodo, Ukmergės rajone labai daug dvarų, kuriuos reikėtų aplankyti, susipažinti su jų istorija ir likimu. Pir-

miausia nusprendė pamatyti Taujėnuose Radvilų giminės atstovo Mykolo Kazimiero dvarą, įkurtą 1595 metais.

Marija Viktorija Radvilaitė 1795 metais ištekėjo už LDK sekretoriaus grafo Benedikto Marikonio. Taujėnų dvaras jam atiteko kaip žmonos krautis. Klasicistinio stiliaus rūmai buvo pastatyti pagal italių architekto Pieto de Rossi projektą. Dvaras garsėjo turtingumu ir prasmatnumu. Rūmų interjeras buvo gausiai papuoštas Radvilų giminės portretais, skulptūromis, medžioklės trofėjais, senoviniais ginklais.

Taujėnų dvaras priklausė Radviloms iki pat sovietų okupacijos. Sovietų laikais dvare buvo ūkio direkcija, todėl pastato ir neištampė po plytą, kaip Vaitkuškio ar kitų dvarų. Dabar Taujėnų dvaras prikeltas naujam gyvenimui. Cia vyksta parodos, koncertai, rengiami pobūviai.

Tolimesnis mūsų kelias – Užulėnio kaimas, kur 1847 metais rugpjūčio 10 dieną gimė Lietuvos Prezidentas Antanas Smetona. Smetonų sodyba neišliko, tik pastatų pamatai.

1934 metais už kelių kilometrų nuo gimtiosios A. Smetonos sodybos, Prezidentui 60-mečio proga buvo padova-

notas palivarkas. Savo dvarą jis vadino Užugirio kiemu. Cia A. Smetona dažnai lankydavosi, o vasarą gyvendavo. I Užulėnį atvykdavo daug valstybės pariegūnų ir svečių.

Gyvenamieji rūmai, namai darbininkams, tiek ir ūkiniai pastatai buvo įrengti tvarkingai ir skoningai. 1940 metais dvaras buvo nacionallizuotas, po karos dvaro rūmuose įrengta vaikų tuberkuliozinė sanatorija, vėliau – įsteigta Užugirio narkologinė ligoninė. Dar vėliau – Naujosios Vilnios narkologinis skyrius. 1991 metais ligoninė buvo iškeldinta.

Aplankę A. Smetonos vasaros rezidenciją grįžome atgal į Užulėnį, į buvusią Antano Smetonos mokyklą, dabar – tik muziejų.

Labai gaila, kad tokia graži mokykla, A. Smetonos iniciatyva pastatyta 1935 metais, gyvavo ir sovietiniais metais, o dabar, atkūrus nepriklausomybę, uždaryta. Toje mokykloje sekminai išdirbau net 15 metų.

Paskutinis mūsų aplankytas objektas – Siesikų dvaras. Naujasis dvaro ūkininkas tikisi prikelti dvarą. Džiugu, kad dvaras atgims.

Tamara REINGARDTIENĖ